

P R Á V N Í H I S T O R I E

A

S O U Č A S N O S T

K 240. VÝROČÍ POČÁTKU KODIFIKAČNÍHO PROCESU OBČANSKÉHO PRÁVA

Ilona SCHELLEOVÁ – Karel SCHELLE

JEDNÍM Z HLAVNÍCH ÚKOLŮ NAŠÍ LEGISLATIVY V SOUČASNÉ DOBĚ JE NESPORNĚ PŘÍPRAVA NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU. V TĚTO SOUVISLOSTI JE JISTĚ VHODNĚ SI ALESPŇ NA NĚKOLIKA STRANÁCH PŘIPOMENOUT POČÁTKY OBČANSKOPRÁVNÍCH KODIFIKACÍ, KTERÉ ZALOŽILY BOHATOU TRADICI, NA NIŽ SOUČASNÝ ZÁKONODÁRCE MŮŽE ÚSPĚŠNĚ NAVÁZAT. PRÁVĚ ROK 1753 MŮŽEME POVAŽOVAT ZA VÝZNAMNÝ MEZNIK V UNIFIKAČNÍM PROCESU FEUDÁLNÍHO PRÁVA, KTERÝ BYL V URČITĚM SMĚRU POČÁTKEM KODIFIKAČNÍCH PRACÍ V OBORU OBČANSKÉHO, RESP. TEHDY CELÉHO SOUKROMÉHO PRÁVA, NA JEJIMŽ KONCI BYL PRVNÍ OBČANSKÝ ZÁKONÍK NAZÝVANÝ CODIX THERESIANUS. CO TOMU PŘEDCHÁZELO A JAKÝ MĚL VÝZNAM PRO DALŠÍ VÝVOJ KODIFIKACE OBČANSKÉHO PRÁVA.

PRVNÍ VÝZNAMNĚJŠÍ KROK K SJEDNOCENÍ PRÁVA V ČECHÁCH A NA MORAVĚ BYL UČINĚN POČÁTKEM 18. STOLETÍ. DVORSKÝM DEKRETEM ZE DNE 7. ŘÍJNA 1709 BYLY ZŘÍZENY DVĚ KOMISE, JEDNA V PRAZE A DRUHÁ V BRNĚ, JIMŽ BYLO ULOŽENO SNAŽIT SE O „UNIVERSITAS IURIS STATUTARIUM DURCH COMBINATION DER LANDESORDNUNGEN MIT IHREN NACHTRÄGEN“, Tedy PŘIVODIT „UNIFORMITU STATUTÁRNÍHO PRÁVA KOMBINACÍ ZEMSKÝCH ZŘÍZENÍ A JEJICH DOTATKY“ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ. KAŽDÁ Z OBOU KOMISÍ MĚLA PRACOVAT SAMOSTATNĚ, AVŠAK BRNĚNSKÁ MĚLA ZASLAT SVŮJ ELABORÁT KOMISI PRAŽSKÉ, KTERÁ POTOM OBA ELABORÁTY MĚLA PŘEDLOŽIT VE VÍDNI. PRAŽSKÁ KOMISE ČÍTALA 15, BRNĚNSKÁ 12 ČLENŮ. KAŽDÁ Z OBOU KOMISÍ BYLA SLOŽENA ZE SOUDNÍCH ÚŘEDNÍKŮ, Z ADVOKÁTŮ A Z RADNÍCH OBOU HLAVNÍCH MĚST. V PRAŽSKÉ KOMISI BYL NEJVÝZNAMNĚJŠÍM ČLEMEM ADVOKÁT VÁCLAV NEUMANN Z PUCHHOLZE, POZDĚJŠÍ PROFESOR ŘÍMSKÉHO A CÍRKEVNÍHO PRÁVA NA

PRAŽSKÉ UNIVERZITĚ, KTERÝ BYL JMENOVÁN ZAPISOVATELEM KOMISE. MĚLY ZASEDAT DVAKRÁT TÝDNĚ A JAKO ODMĚNA JEJICH PRÁCE JIM BYLO PŘÍSLÍBENO VÝHRADNÍ PRÁVO ROZMNOŽIT ZEMSKÉ ZŘÍZENÍ.

PRAŽSKÁ KOMISE PO SVĚM USTAVENÍ SI SESTAVILA PLÁN, PODLE KTERÉHO CHTĚLA POSTUPOVAT. PLÁN BYL CÍSAŘEM JOSEFEM I. SCHVÁLEN A JE ZNÁM POD NÁZVEM „NOVÁ SOUSTAVA“, TATO BYLA ROZDĚLENA DO DEVĚTÍ DÍLŮ, JEŽ MĚLY UPRAVIT: PRVNÍ DÍL PRÁVO VEŘEJNÉ, DRUHÝ DÍL ÚŘADY, SOUDY A JEJICH PŘÍSLUŠNOST, DÍL TŘETÍ SOUDNÍ ŘÍZENÍ, DÍL ČTVRTÝ PRÁVA OSOB, DÍL PÁTÝ PRÁVA VĚCNÁ, DÍL ŠESTÝ PRÁVO DĚDICKÉ, DÍL SEDMÍ PRÁVO OBLIGAČNÍ, DÍL OSMÝ TRESTNÉ ČINY SOUKROMÉ A KONEČNĚ DÍL DEVÁTÝ TRESTNÉ ČINY VEŘEJNÉ.

KOMISE PO SCHVÁLENÍ SVÝCH PLÁNŮ SE DALY DO PRÁCE, V NÍŽ POKRAČOVALY I PO NÁSTUPU KARLA VI. NEPRACOVALY VŠAK TAK RYCHLE JAK SE PŘEDPOKLÁDALO. POZDĚJI JEJICH PRÁCE ZCELA UVÁZLA NA MRTVÉM BODĚ, A TAK DO ROKU 1723 BYL VYPRACOVÁN JEN PRVNÍ DÍL OBSAHUJÍCÍ PRÁVO VEŘEJNÉ. VE VÍDNI BYLO UZNÁNO, ŽE PRŮTAHY V PRÁCI JSOU ZPŮSOBENY MNOHOČLENNOSTÍ TĚCHTO KOMISÍ. Z TOHO DŮVODU RESKRIPT VYDANÝ V LISTOPADU 1723 NAŘIŽOVAL ZŘÍZENÍ ZPRAVODAJE. PROF. NEUMANN BYL USTAVEN JAKO ZPRAVODAJ PRO DÍLY TŘETÍ (ŘÍZENÍ SOUDNÍ) A ŠESTÝ (PRÁVO DĚDICKÉ). AVŠAK ANI TOTO OPATŘENÍ NEPOMOHLO. V ROCE 1738 BYLY VE VÍDNI PRÁCE URGOVÁNY, ALE BEZVÝSLEDNĚ. DALŠÍ PRÁCE KOMISE ZMAŘILA VÁLKA, KTERÁ VYPUKLA PO SMRTI KARLA VI. TEPRVE ROKU 1748 SI VLÁDA VZPOMNĚLA NA UVEDENÉ KOMISE A ROZHODLA O OBNOVENÍ JEJICH ČINNOSTI. VZHLEDEM K TOMU, ŽE NĚKTERÍ ČLENOVÉ, VČETNĚ PROF. NEUMANN, ZEMŘELI, BYLY KOMISE DOPLNĚNY NOVÝMI ČLENY. PŘEDEVŠÍM TO BYL PROF. JOSEF AZZONI, JENŽ BYL POVĚŘEN REFERÁTEM O DÍLU DEVÁTÉM (TRESTNÉ ČINY VEŘEJNÉ). V ROCE 1749 BYL JMENOVÁN ADVOKÁT GANSS, URČENÝ PRO ZPRACOVÁNÍ PRÁVA OBLIGAČNÍHO.

NÁVRHY VYPRACOVANÉ PRAŽSKOU KOMISÍ JSOU OBECNĚ ZNÁMY POD NÁZVEM „ELABORATUM BOHEMICUM“ A BRNĚNSKÉ „ELABORATUM MORAVIUM“. VÝSLEDEK VŠAK NEBYL PODLE OČEKÁVÁNÍ. PODKLADY OBOU KOMISÍ KE KODIFIKACI ROZHODNĚ NESTAČILY.

NOVÉ SNAHY O UNIFIKACI PRÁVA VZNIKLY V SOUVISLOSTI S CENTRALIZAČNÍMI TENDENCEMI, KTERÉ VRCHOLILY ZRUŠENÍM ČESKÉ DVORSKÉ KANCELÁŘE A RAKOUSKÉ DVORSKÉ KANCELÁŘE, NA JEJICHŽ MÍSTĚ BYLY (V DŮSLEDKU SNAH O ODDĚLENÍ JUSTICE OD SPRÁVY) ZŘÍZENY DIRECTORIUM IN PUBLICIS ET CAMERALIBUS, JAKO NEJVYŠŠÍ ÚŘAD PRO SPRÁVU VNITŘNÍ A FINANČNÍ, A NEJVYŠŠÍ SOUD (OBERSTĚ JUSTITELLE). OBA ÚŘADY MĚLY SÍDLO VE VÍDNI. SPOJENÍ ZEMÍ ČESKÝCH A RAKOUSKÝCH BYLO DOKONČENO.

JIŽ V ÚNORU 1753 OZNÁMIL NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ MARIE TEREZIE NEJVYŠŠÍ KANCLÉŘ HR. HAUGVIC NEJVYŠŠÍMU SOUDU, ŽE SE ZŘIZUJE KOMISE PRO VYPRACOVÁNÍ SPOLEČNÉHO ZÁKONÍKU PRO ZEMĚ ČESKÉ A RAKOUSKÉ, KTERÝ SE MĚL NAZÝVAT CODIX THERESIANUS. KOMISE SE SKLÁDALA Z PŘEDSEDY, KTERÝM BYL VICEPREZIDENT NEJVYŠŠÍHO SOUDU OTO HR. FRANKENBERG A ZE ČTYŘ ČLENŮ, KTERÝMI BYLI: JOSEF AZZONI, KANCLÉŘ KRÁL TRIBUNÁLU V BRNĚ JIŘÍ HAYEK V. WALDSTETTEN, VLÁDNÍ RADA JOSEF FERDINAND HOLGER A VLÁDNÍ RADA V. THINNEFELD. POZDĚJI

BYLI K TÉTO KOMISI PŘIPOJENI JEŠTĚ DVA DALŠÍ ČLENOVÉ A TO JEDEN ZE SLEZSKA (V. BURMEISTER) A DRUHÝ Z PŘEDNÍCH RAKOUS (V. HOHMAYR).

KOMISE BYLA SVOLÁNA NA 1. KVĚTNA 1753. DŘÍVE VŠAK NEŽ SE SEŠLA, JEJÍ PŘEDSEDA ZEMŘEL, A TAK BYLO TŘEBA JEMENOVAT NOVÉHO. TÍM SE STAL PREZIDENT KRÁL. REPRESENTACE A KOMOHY V BRNĚ, SVOB. PÁN BLÜMENGEN. SÍDLEM KOMISE SE STALO BRNO.

ZAHAJOVACÍ SCHŮZE SE KONALA 3. KVĚTNA 1753. PRVNÍ ROZHODNUTÍ KOMISE SLEDOVALO ODDĚLIT PRÁVO VEŘEJNÉ A SOUSTŘEDIT TAK POZORNOST NA PRÁVO SOUKROMÉ. DÁLE DOŠLO K ROZDĚLENÍ VEŘEJNÉ MATERIE, PŘIDRŽUJÍC SE SYSTÉMU ŘÍMSKÉHO PRÁVA, NA TŘI ODDÍLY, Z NICHŽ PRVÝ MĚL OBSAHOVAT PRÁVA OSOB, DRUHÝ PRÁVA VĚCNÁ A TŘETÍ PRÁVO OBLIGAČNÍ. TÍM, BYLO DEFINITIVNĚ ROZHODNUTO, ŽE SE BUDE JEDNAT O KODIFIKACI POUZE PRÁVA SOUKROMÉHO. MARIE TEREZIE PLÁN SCHVÁLILA, PŘIČEMŽ ZDŮRAZNILA NUTNOST EXISTENCE STEJNÉHO PRÁVA VE VŠECH DĚDIČNÝCH ZEMÍCH. TÍM ŽE DOŠLO K ODDĚLENÍ SOUKROMÉHO PRÁVA OD VEŘEJNÉHO JSME SE DOSTALI NA SKUTEČNÝ POČÁTEK LEGISLATIVNÍHO PROCESU OBČANSKÉHO PRÁVA. V TOMTO OKAMŽIKU TEDY BYL ZAPOČAT PROCES, KTERÝ OBRAZNĚ ŘEČENO DODNES NEZKONČIL.

PŮVODNÍ ZÁMĚR ROZDĚLIT LÁTKU NA TŘI DÍLY BYL VŠAK BRZY OPUŠTĚN, A TAK SE PŘIKROČILO K DĚLENÍ NA DÍLY ČTYŘI, S TÍM, ŽE ČTVRTÝM MĚLO BÝT SOUDNÍ ŘÍZENÍ. I TOTO ROZHODNUTÍ VŠAK BYLO DOČASNÉ, A TAK SE NAKONEC PŘECE JEN KOMISE VRÁTILA KE SVĚMU PŮVODNÍMU ROZHODNUTÍ, DĚLENÍ LÁTKY NA TŘI ČÁSTI. PŘITOM SE PŘIKROČILO K DALŠÍ SYSTEMIZACI LÁTKY. PRVÝ DÍL BYL ROZDĚLEN NA 9, DRUHÝ NA 15 A TŘETÍ NA 14 STATÍ. KAŽDÁ STATĚ BYLA DÁLE DĚLENA NA ODDÍLY, TYTO NA PARAGRAFY A TY NA ODSTAVCE. Z DOCHOVANÝCH MATERIÁLŮ VYPLÝVÁ, ŽE KODIFIKACE MĚLA OBSAHOVAT I PRÁVO SELSKÉ.

PO PROVEDENÉ SYSTEMIZACI SE KOMISE SEŠLA V LISTOPADU 1753 V BRNĚ (ODTUD TAKÉ NÁZEV BRNĚNSKÁ KOMISE) A DALA SE DO PRÁCE. HLAVNÍM REFERENTEM BYL PROFESOR (TEHDY JŽ DVORSKÝ RADA) AZZONI. VÝSLEDKY JEJICH PRÁCE SE BRZY DOSTAVILY, A TAK V ŘÍJNU 1754 BYLY DO VÍDNĚ ZASLÁNY PRVNÍ ČTYŘI STATI PRVÉHO DÍLU.

K PŘEZKOUMÁNÍ PRACÍ BRNĚNSKÉ KOMISE BYLA VE VÍDNĚ ZŘÍZENÁ DEVÍTICLENÁ REVIZNÍ KOMISE POD PŘEDSEDNICTVÍM DVORSKÉHO RADA SVOB. PÁNA BUOLA, JEŽ SE DÁLE SKLÁDALA Z DVORNÍCH RADŮ DIREKTORIA A NEJVYŠŠÍHO SOUDU. ZAČALA SVOU ČINNOST V DUBNU 1755, PŘIČEMŽ JEJÍM ÚKOLEM BYLO PŘEZKOUMAT NÁVRHY BRNĚNSKÉ KOMISE. TA TÍM BYLA OVŠEM VÝRAZNĚ DOTČENA, A TAK SE PRÁCE ZPOMALILY. ANI NAPOMENUTÍ CÍSAŘOVNY PRÁCE NEOŽIVILY. VÝSLEDKEM TĚCHTO ROZPORŮ BYLO ZRUŠENÍ BRNĚNSKÉ KOMISE A KOMISE VÍDEŇSKÁ SE STALA KOMISÍ ZÁKONODÁRNOU. DO NOVÉ KOMISE BYLI Z BRNA POVOLÁNI AZZONI A HOLGER. V ČERVNU 1758 BYL HOTOV PRVÝ DÍL A ZAPOČATY PRÁCE NA DÍLU DRUHÉM. ALE PRÁCE DÁLE OPĚT NEŠLA TAK RYCHLE JAK PANOVNICE OČEKÁVALA. PROTO ZAČÁTKEM ROKU 1760 NASTALA ZMĚNA V PŘEDSEDNICTVU, NAMÍSTO SVOB. PÁNA BUOLA NASTOUPIL HR. ALTMANN. NAVÍC ZEMŘEL AZZONI, A TAK SE STAL VÝHRADNÍM REFERENTEM ZENKER, DVORSKÝ RADA NEJVYŠŠÍHO SOUDU.

ANI ZENKER PRÁCE NA KODIFIKACI NEURÝCHLIL. NICMĚNĚ PŘES ŘADU POTÍŽÍ

BYLY PRÁCE ROKU 1766 NA OSNOVĚ CELÉHO ZÁKONÍKU U KONCE. CODEX THERESIANUS BYL ZASLÁN PANOVNICI A BYLA VYPRACOVÁNA OSNOVA UVOZOVACÍHO PATENTU. NA PRVNÍ POHLED VŠAK BYLO PATRNÉ, ŽE SE JEDNÁ O DÍLO VELMI ROZSÁHLÉ, ROZVLÁČNÉ A PRO PRÁVNÍ PHAXI V PODSTATĚ NEPŘIJATELNÉ. OSNOVA UVOZOVACÍHO PATENTU VYCHÁZELA Z PŘEDPOKLADU, ŽE ZÁKONODÁRNÉ PRÁVO PŘÍSLUŠÍ VÝLUČNĚ PANOVNICI. ŘÍMSKÉMU PRÁVU MĚLA BÝT PŘÍZNÁNA PODPŮRNÁ PLATNOST A ZEMSKÉ ZÁKONÍKY MĚLY ZŮSTAT V PLATNOSTI DOKUD NEBUDOU DEROGOVÁNY ZÁKONÍKEM NOVÝM. JE ZAJÍMAVÉ, ŽE OPROTI PŮVODNÍMU PŘEDPOKLADU BYLO Z PRVÉHO DÍLU VYPUŠTĚNO USTANOVENÍ O PODDANÝCH, TAKŽE TITO MĚLI BÝT Z PŮSOBNOSTI OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU VYLOUČENI A UNIFIKACE PRÁVA SE TAK NEMĚLA TÝKAT VESNICE. JEDNOTLIVÉ DÍLY SE DĚLILY NA HLAVY, TYTO POTOM NA PAHAGRAFY A PARAGRAFY NA ODSTAVCE.

PŘESTO, ŽE HLED PO DOKONČENÍ PRÁCE OSNOVA VYVOLALA ZNAČNÉ POCHYBNOSTI, NEPOCHYBOVALO SE, ŽE BUDE CÍSAŘOVNOU SANKCIONOVÁNA. NASVĚDČOVALO TOMU ZEJMÉNA JEDNÁNÍ O VYTIŠTĚNÍ NĚMECKÉHO TEXTU KODEXU A OSNOVA SE ZAČALA PŘEKLÁDAT DO ČEŠTINY A ITALŠTINY. SOUČASNĚ S POŘIZOVÁNÍM PŘEKLADŮ SE ZAČALO UVAŽOVAT O TOM, NEBYLO-LI BY VHODNÉ, ABY SE NA UNIVERZITÁCH V PRAZE A VE VÍDNĚ ZŘÍDILY STOLICE PRO CODEX THERESIANUS. ROVNĚŽ SE MĚLA ZŘÍDIT KOMISE, KTERÁ BY DOHLÍŽELA NA TO, ZDA TENTO ZÁKONÍK JE NÁLEŽITĚ NAPLNĚN.

ZATÍM VŠAK PLYNULY ROKY 1767 A 1768 A SANKCE NEPŘÍCHÁZELA. NAOPAK BYLO ROZHODNUTO CELOU OSNOVU ZNOVU PŘEZKOUMAT. K TOMU ÚČELU BYLA TAKÉ CELÁ OSNOVA PŘEDLOŽENA STÁTNÍ RADĚ K VYPRACOVÁNÍ POSUDKU. VE STÁTNÍ RADĚ NEJPRVE PŘEVLÁDL NÁZOR, ŽE BUDE STAČIT ZKRÁCENÍ ZÁKONÍKU. VELMI ZÁRY SE VŠAK ZAČALY OZÝVAT HLASY VOLAJÍCÍ PO ÚPLNĚM PŘEPRACOVÁNÍ KODIFIKACE. NÁMITKY STÁTNÍ RADY BYLY OZNÁMENY ZÁKONODÁRNÉ KOMISI, KTERÁ BĚHEM DVOU LET ODPOVĚĚLA. ZÁROVEŇ SE SAMÁ STÁTNÍ RADA PUSTILA DO PŘEPRACOVÁNÍ OSNOVY. KONCIPISTA STÁTNÍ RADY BERNARD HORTEN BYL POVĚŘEN ÚKOLEM, PŘEPRACOVAT PRVÝ DÍL A PODAT ZPRÁVU O ODPOVĚDI ZÁKONODÁRNÉ KOMISE NA NÁMITKY STÁTNÍ RADY. KONCEM ČERVENCE A ZAČÁTKEM SRPNA 1771 SE KONALA VE STÁTNÍ RADĚ PORADA O OSNOVĚ ZÁKONÍKU, PŘIČEMŽ Z ROZKAZU MARIE TEREZIE BYL K PORADĚ PŘÍZVÁN I HORTEN. VŠE NASVĚDČOVALO TOMU, ŽE OSNOVA ZÁKONÍKU TAK, JAK BYLA VYPRACOVÁNA ZÁKONODÁRNOU KOMISÍ SANKCIONOVÁNA NEBUDE. KDYŽ PAK MARIE TEREZIE DALA PŘÍKAZ K ZASTAVENÍ PRÁCE NA PŘEKLADECH BYLO VŠE JASNÉ. OSNOVA SE MĚLA STÁT JEN LITERÁRNÍM DÍLEM, SVĚDČÍCÍM SICE O VYSPĚLOSTI RAKOUSKÉHO PRÁVNICTVÍ, NICMĚNĚ UKAZOVALA NA NESCHOPNOST ZEVSĚBOECŇOVAT.

PRÁCE VŠAK ANI V TOMTO OKAMŽIKU JEŠTĚ NEBYLY ZCELA ZASTAVENY. V LISTOPADU 1771 PŘEDLOŽIL HORTEN PŘEPRACOVANÝ PRVÝ DÍL OSNOVY. JEHO PRÁCE BYLA PŘEDLOŽENA ZVLÁŠTNÍ MINISTERSKÉ KONFERENCI, KTERÁ JI TAKÉ SCHVÁLILA. SITUACE SE VŠAK ZAČALA PRO KOMISI VYVÍJET STÁLE NEPŘÍZNIVĚJI.

DNE 4. SRPNA 1772 VLASTNORUČNÍM LISTEM ADRESOVANÝM PREZIDENTU NEJVYŠŠÍHO SOUDU MARIE TEREZIE SCHVÁLILA PŘEPRACOVÁNÍ PRVÉHO DÍLU POŘÍZENÉHO HORTENEM, ALE ZÁROVEŇ NAŘÍDILA ZÁKONODÁRNÉ KOMISI, ABY CELOU OSNOVU

PŘEPRACOVALA ŘÍDÍC SE PŘITOM NÁSLEDUJÍCÍMI ZÁSADAMI:

1. ZE ZÁKONÍKU JE TŘEBA VYPUSTIT VŠE CO PATŘÍ DO UČEBNICE,
2. NUTNO SE VYJADŘOVAT KRÁTCE, STRUČNĚ, ZBYTEČNĚ PODROBNOSTI VYNECHAT,
3. NUTNO SE VYSTŘÍHAT DVOJSMYSLNOSTEM, NEJASNOSTEM, ZBYTEČNĚMU OPAKOVÁNÍ A ROZVLÁČNOSTEM V NAŘÍZENÍCH, O KTERÝCH ŽÁDNÝ ROZUMNÝ ČLOVĚK NEPOCHYBUJE,
4. NENÍ TŘEBA SE VÁZAT NA ŘÍMSKÉ PRÁVO, ALE NAOPAK JE TŘEBA SE OPŘÍT O PŘIROZENOU SLUŠNOST,
5. NENÍ NUTNÉ SE POUŠTĚT DO SUBTILNOSTÍ, ALE NAOPAK JE TŘEBA USILOVAT O JEDNODUCHOST.

ZÁROVEŇ BYLO ZÁKONODÁRNĚ KOMISI ULOŽENO, ABY PRACOVALA S CO MOŽNÁ NEJVĚTŠÍM PRACOVNÍM NASAZENÍM. KOMISE SE PŘITOM USNESLA NEKONAT SCHŮZE KAŽDÝ TÝDEN, NÝBRŽ POVĚŘILA ZENKRA PŘEPRACOVÁNÍM OSNOVY. KRÁTCE NATO BYL VŠAK ZENKER SVÉHO ÚKOLU V KOMISI ZPROŠTĚN A REFERENTEM SE STAL HORTEN, NYNÍ JIŽ VLÁDNÍ RADA. PŘEDSEDOU KOMISE BYL JMENOVÁN HR. SINZENDORF A PORADY TRVALY AŽ DO KVĚTNA ROKU 1773. VÝSLEDKY JEDNOTLIVÝCH PORAD BYLY PŘEDKLÁDÁNY MARI TEREZII, KTERÁ JE BUD SCHVALOVALA NEBO ZAMÍTLA. ROZHODNUTÍ MARIE TEREZIE VŠAK NEBYLA TAKOVÉHO RÁZU, ŽE BY NAPOMOHLA PRÁCI KOMISE, A TAK SE PRÁCE DÁLE VLEKLY A VÝSLEDEK BYL V NEDOHLEDNU.

ZE DNE 31. BŘEZNA 1773 POCHÁZÍ VLASTNORUČNÍ LIST MARIE TEREZIE, V NĚMŽ CÍSAŘOVNA NALÉHALA NA URYCHLENÍ PRACÍ A VYSLOVILA NADĚJI, ŽE BĚHEM DVOU LET BUDE DÍLO UKONČENO. ZÁROVEŇ ZDŮRAZNILA, ABY SE MOHLO ROZHODOVAT HLASOVÁNÍM. STYLICKÉ ZMĚNY TOTIŽ KOMISE MOHLA ČINIT ROZHODNUTÍM VĚTŠINY HLASŮ, OVŠEM OBSAHOVĚ MUSELY BÝT PŘEDLOŽENY PANOVNICI. ZÁROVEŇ CÍSAŘOVNA NAŘÍDILA, ABY BYL PROVEDEN PŘEKLAD PRVÉHO DÍLU DO ČESTINY A ITALŠTINY. NA PŘEKLADECH SE TAKÉ ZAČALO OKAMŽITĚ PRACOVAT.

V TĚTO DOBĚ BYL DO ZÁKONODÁRNĚ KOMISE POVOLÁN KAREL (POZDĚJI SVOBODNÝ PÁN) MARTINI, PROFESOR PŘIROZENÉHO PRÁVA A INSTITUCÍ A DĚJIN ŘÍMSKÉHO PRÁVA NA UNIVERZITĚ VE VÍDNI A DVORSKÝ RADA (POZDĚJI VÍCEPREZIDENT) NEJVYŠŠÍHO SOUDU. ZÁKONODÁRNÁ KOMISE NAVÍC BYLA POVĚŘENA VEDLE KODIFIKACE OBČANSKÉHO PRÁVA HMOTNÉHO I ZPRACOVÁNÍM SOUDNÍHO ŘÁDU.

V SRPNU 1776 KDYŽ KOMISE PRŮBRALA PRVNÍ DÍL A PŘEVÁŽNOU ČÁST I DÍLU DRUHÉHO, JEJÍ PRÁCE BYLY PŘERUŠENY, I KDYŽ ONA SAMA NEPŘESTALA EXISTOVAT. JAKÝ BYL DŮVOD TOHOTO ZLOMU? U VÍDEŇSKÉHO DVORA ZÍSKALY PŘEVAHU SÍLY, KTERÉ MŮŽEME NAZVAT JAKO ODPŮRCI JEDNOTNÉ KODIFIKACE V CELÉM HABSBUŘSKÉM STÁTĚ. REPREZENTANTEM TĚCHTO SIL BYL PREZIDENT NEJVYŠŠÍHO SOUDU HR. SEILERN, KTERÝ V DOBROZDÁNÍ VYŽÁDÁNĚM OD MARIE TEREZIE POUKÁZAL NA ŠKODLIVOST UNIVERSALIZACE OBČANSKÉHO PRÁVA, TVRDÍC, ŽE „JEST TO MOUDRÁ OPATRNOST PANOVNÍKA, KTERÝ VLÁDNE NAD VĚTŠÍM POČTEM ROZLEHLÝCH ZEMÍ, NEZAVÁDĚT SOUČASNĚ VE VŠECH ZEMÍCH NOVÉ SOUSTAVY, NÝBRŽ PROVĚSTI ZAMÝŠLENÉ REFORMY JEN V JEDNÉ ZEMI A VYČKATI ZKUŠENOSTÍ NABYTÝCH V TĚTO ZEMI, ABY REFORMY TY MOHLY BÝTI PROVÁDĚNY TAKÉ V ZEMÍCH OSTATNÍCH.“

UVEDENÉ DOBROZDÁNÍ PŘIMĚLO MARI TEREZII VYŽÁDAT SI VYJÁDRĚNÍ K TĚTO OTÁZCE OD NEJVYŠŠÍHO SOUDU. TO BYLO TAKÉ BRZY VYPRACOVÁNO. JEHO AUTOREM SE STAL DVORSKÝ RADA NEJVYŠŠÍHO SUDU FRANTIŠEK RYTÍŘ KEESZ. VYJÁDRĚNÍ OBSAHOVALO KONSTATOVÁNÍ, ŽE VYDÁVÁNÍ ZÁKONÍKŮ JE PŘÍLIŠ NÁKLADNÉ. NAVÍC ZÁKONY MAJÍ VYHOVOVAT DUCHU NÁRODA, JEHO CELKOVÉMU SMYŠLENÍ A MRAVNOSTI, JAKOŽ I POVAZE ZEMĚ. JINAK JSOU TO PRY NÁSILNÉ A VÝUMĚLKOVANÉ OPERACE, KTERÉ MAJÍ ZŘÍDKA DLOUHÉ TRVÁNÍ. ZEJMÉNA V RAKOUSKU JE TŘEBA SE VYSTŘÍHAT UNIVERSALISMU, PROTOŽE JSOU V JEDNOLIVÝCH ZEMÍCH POMĚRY TAK ROZMANITÉ, ŽE I MAJETKOVÁ PRÁVA JSOU ZALOŽENA NA ODLIŠNÝCH PODKLADECH. Z TOHO DŮVODU SE NAVRHOVALO MIMO JINÉ I ZRUŠIT SPOJENÍ ČESKÉ A RAKOUSKÉ DVORSKÉ KANCELÁŘE A V ZEMSKÝCH MÍSTECH SPOJIT JUSTICI SE SPRÁVOU.

VYJÁDRĚNÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU SICE NEPOHNULO MARI TEREZII K TOMU, ABY ZASTAVILA PRÁCE ZÁKONODÁRNĚ KOMISE, ALE ZPŮSOBIL, ŽE JEJÍ PRÁCE NADOBRO UVÁZLY NA MRTVÉM BODĚ.

KODIFIKAČNÍ PROCES OBČANSKÉHO PRÁVA TÍM VŠAK NEZKONČIL, NAOPAK BYL POUZE PŘERUŠEN A POKRAČOVAL ZA VLÁDY JOSEFA II. A NA PŘELOMU 18. A 19. STOLETÍ. ZAKONČEN BYL VYDÁNÍM RAKOUSKÉHO VŠEOBECNÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU V ROCE 1811.

VÝZNAM INICIATIVY MARIE TEREZIE JE DODNES NEDOCENĚN. I KDYŽ VÝSLEDKY KODIFIKAČNÍCH PRACÍ ZA JEJÍ VLÁDY NEDOŠLY VYTÝČENÝCH KONCŮ, DALA ROZHODUJÍCÍ IMPULS, KTERÝ BYL POČÁTKEM PROCESU NA JEHOŽ KONCI BYLO JEDNO Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH KODIFIKAČNÍCH DĚL MINULÉHO STOLETÍ.

* * *

To the 240th anniversary of the beginning of Civil Law codification process

One of the principal tasks of our legislation is the preparation of a new Civil Code at present. In the connection with that we find it necessary to remind at least in a few pages of the beginnings of civil codifications which established a rich tradition that can be successfully followed by a contemporary law-giver. Namely the year of 1753 can be considered as a significant turning point in the unification process of feudal law and that was in a certain sense the beginning of codification effort in civil or in that time the whole private law what resulted in the first Civil Code called Codex Theresianus. The paper deals with the preceding events and the importance for further development of civil law codification.